

ces; siue à *fin* pingue: aut *finor*, sordes. Plinius finum vocat humanas dapes, & vinam hominum potum. l. 17. cap. 9.

V S V S.

Fini vsus vulgaris in stercorendis agris. Indicat *Virg.* l. 1. *Georg.* Nec saturare sino pingui pudeat *solis*, *neue* Efficitur cinerem immundum iactare per agros.

Heracleus Philosophus hydropi laborans, totum se fimò bubulo feliciter perunxit. *Lucretius*. Sunt qui humano; varia apostematata emolliunt, & bubones pestilentiales ad maturitatem redigunt.

* Finis.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Finis in sua generalitate est Terminus rei alicuius, & *Græcis*. Ioa. Scaliger deducit à *fin*, estque id quo aliquid circumscribitur, hinc *συνίσις*, circumscribo vel finio. Simplicius fortassis à fune finem ducemus, quod olim agrorum fines funibus diuiderentur. Item plura finis significat, iuxta illum versiculum: Est Finis Patria, Mors, Consummatio, Meta. Apud Philosophos alia est illius consideratio, eaque hoc loco vitium. Itaque Finis definitur à Philosophis id cuius gratia cætera (nempe media quæ ad illum obtinendum destinata sunt:) fiunt, estque non modo causa propriè dicta, sed omnium causarum prima, vt à quo cætera mouentur ad operandum, aliarumque causarum in operando causalitates antecedit, imò & dignitate alias præcellit, quia in ordine mouentium præcellit id quod mouet.

DIVISIO, ET SPECIES VARIE.

Finis variè diuiditur: alius est Finis cuius, estque id cuius obtinendi gratia aliquid fit. Alius Finis cui, estque id in cuius gratiam fit aliquid.

Item finis alter est generationis, alter rei genitæ. Ille est forma, quæ per generationem inducitur, & à generante intenditur. Hic vero operatio, propter quam vnumquodque intenditur. Ita *Auerroës de celo* l. 4. in com. 22.

Tertiò. Quidam fines operationi præexistunt, nec agentia in eorum tendunt affectionem, sed ideo dumtaxat operantur, vt eis coniungi & assimilari valeant. Sic Deus est finis non solum naturæ intellectualis, quæ ipso frui potest, sed totius naturæ, quæ suo modo similitudinem esse diuini affectat. Alij fines sunt, qui agentis actioni non præexistunt, sed ab eo efficiuntur, vt forma, quæ per generationem acquiritur. Vide *Aristotel.* lib. 2. *Physic.* cap. 2. text. 23.

GREGORIUS in 2. *dist.* 38. *quest.* vltima art. 1. & *Gabriel* ibidem Finis aliam vsurpationem insinuant, qua trifariam volunt accipi: Communiter, propriè, & maxime propriè. Communiter pro quolibet appetitus obiecto: Propriè pro illo cuius gratia aliquid est volitum: Magis propriè, dum sumitur pro illo ad quod ita quidpiam dirigitur, vt ipsum ad aliud non referatur. Et ita prima rerum omnium causa, id est, Deus appellatur finis, quia sicut ab ipso tanquam vniuersali causa manantur omnia, ita ad ipsum velut ad finem vltimum omnia recurrunt. Hinc *Poëta*:

Vnde nil maius generatur ipso,
Nec habet quidquam simile, aut secundum.

Denique diuiditur finis in Perfectum, & Imperfectum. Perfectus est, quo admoto, nullo amplius est opus. Imperfectus contrà, quo assidente nonnihil quo indigeamus abest, lib. 1. *mag. moral.* cap. 2.

Poëtarum sententia est:

Exitus acta probat, careat successibus opto;
Quisquis ab euentu facta notanda putes.

Et Boëtius de consol. 3.

Reperunt proprius quaque recessus,
Redituque suo singula gaudent;
Nec manet illi transiens ordo,
Nisi quod fini iunxeris orium,
Stabiliusque sui feceris orbem.

APOPHTHEGMATA, ET EXEMPLA HISTORICA.

AGESILAVS Atheniensium Imperator, audiens quendam deprædicantem felicitatem Persarum Regis adhuc iuuenis, respondit: necdum vitæ finis adest: neque Priamus ea ætate infelix fuit, qui maturiore infelix petiit in incendio Troiano. *Plutarchus* in *Apophthegm.*

ERAMINONDAS rogatus quem arbitaretur ducem strenuum, seipsum, an Chabrium, an Iphicratem? Respondit: id iudicatu esse perdifficile, donec viuimus. *Idem ibidem.*

Imperator Fredericus, percontanti quid homini optimum

possit contingere, respondēbat: Bonus ex hac vita exitus. Verè, *E*

— dici beatus.

Ante obitum nemo, supremæque funera debet.

Ex An. Silib. 4. *Comm.* in res *Alphonsi*. L. *Beyer* in *Apoph. Christianis*.

Erat dux VVitembergenfis supra modò animosus, & vehementior quàm æquitas aut ratio postulabāt, hūc Fredericus qui suprà, vir summa modestia cohortabatur aliquādo, teperatiùs & moderatè ageret, cum is monita negligeret solitus erat dicere Fredericus: Cuius finis bonus, ipsum est bonū, insinuans eā vehementiā (vti accidit) Duci aliquando nocituram.

Sic *Crasum* quoque vox iusti secunda *Solonis*.

Respicere ad longæ iussit spatia vltima vitæ.

Ex Phil. Camer. 3. part. *medit. Hist.* Idem *ibidem*.

Reduci huc poterunt nonnulla ex loco de intentione & Circumstantia.

Finitores.

Quære in loco de *Geometria*. Dicuntur namquæ Finitores, qui communiter Agri finitores, qui agros, siue agrorum fines metiuntur & diuidunt.

Fiscus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Fiscus significat saccū capacē, eiusq; genera varia enumerat Varro, sportas, sportulas, saccos, crumenas, scortas, manicas, matfupia, bulgas. A fidendo fiscū deducunt quidam, quod scilicet thesaurū nostrum fidamus. Melius à *φίσκος*, vesica. Solent enim in animalū vesicis pecuniæ repoi & hodie à tenuioribus adhibentur, fuerūtq; verisimiliter primi fisci. Fiscus igitur, vt placet *Asconio*, est sporteum receptaculum pecuniis reponendis accommodatum. Et quia pecunia publica, aut quæ ad Principem spectat, luculentior est priuatâ, hinc ærarium Principis communiter Fiscum dicimus. Quamvis alij inter hæc duo distinguant, vt fiscum velint pecuniam Principis, & ærarium pecuniam publicam.

TRAIANVS Imp. Fiscum Lienem nuncupare solebat, quod eo crescente reliqui artus tasecerent. Ita crescente Principis ærario, Populus emungitur.

FABRICIVS Romanus, Cinea Epirotarum Legato magnam auri vim, offerente, accipere reculauit, dicens se malle imperare habentibus aurum, quam aurum ipse habere.

CONSTANS Imperator teste Eutropio, dicere solebat, opes publicas à priuatīs pluribus melius haberi, quam intrâ vnum Principis claustrum referuari.

CVR INSTITVTVS, ET QVIBVS REBVS

CONSTET, ET COMPARETVR?

Constitutum Ærarium est & Fiscus, quibus pecuniæ in utilitatem Reip. seruarentur. Nomine Ærarij verò intelligimus omnem locum in quo reponitur cuiuslibet generis pecunia, siue aurea, siue argentea, vel ærea: æris quoq; appellatio ad omnes nummos, etiam aureos pertinet, vt ait *Vlpianus* in l. *etiam aureos* 159. de verb. signif. P. Vnde & generaliter dicimus æs alienum pro omni debito quo obstringimur, vt in *lego Nepos* 125. eo tit. cum simil. quia æs fuit prima materia rudis percussa nummi ex lege, vt docet *Tholof.* lib. 36. *Syntag.* cap. 2.

Romanum ærarium vel reip. constabat maxime tributis & vectigalibus, quæ vt liquet ex *Cicer.* pro lege *Manilia*, erant trium generum, ex mercibus exportatis, vel importatis, deniq; ex agris & pascuis: primum decimas sumptas ex prædiis, vectigalibus, completitur; secundum portorium; postremum nomen fit Scriptura. Sunt & cum his alij ordinarij redditus.

Ad fiscum etiam spectare videntur extraordinarij redditus, vnde & recentiores dicunt, confiscationes. Alij & ærarium reipubl. fiscum principis esse dicunt, puta non tam amplum ærarium: Fiscus enim minori capacitate distinguitur item & in fiscum mittuntur casuales redditus.

Videntur etiam distincta hæc, thesaurus, fiscus, patrimonium Principis. Sed & cætera, inquit, Artaxerxes rex, quibus opus fuerit in domum Dei tui quantumcunq; necesse est, vt expendas, dabis de thesauro, & de fisco, & à me. 1. *Esdr.* 7.

Sed & ærarium & fiscus dicitur à *Panlo Iuris Consulto.* in l. 4. §. Si quis autem de fidei commissis, libertate lib. 40. *Petit.* 5. quamvis enim minora sint compendia in minore vase fisci, tamen & illud pertinet ad utilitatem Reip. vt ærarium tributorum, vnde & *snobar.* dicitur fiscus, id est, publicus lib. 56. *basilic.* tit. 2. de publico seu fisco, priuilegiis & actionibus eius.

Rectissime Traianus fiscum, seu ærarium reipubl. lienem vocabat,